

ODPOR (190) *sb m*

Pierwsze o jasne; -or-; -ór (10), -or (1); -ór : -or Mącz (4:1).

sg N odpór (13). ◇ G odporu (42). ◇ D odporowi (1) GroicPorz, odporu (1) BierEz. ◇ A odpór (123). ◇ pl G odpor(o)w (3). ◇ D odpor(o)m (1). ◇ A odpory (5). ◇ I odpory (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Obrona, opór zbrojny, odsiecz; obex Miech; suppetiae Cn (77) : kto chce w pokoju żyć/ Ma ku odporu gotow być *BierEz O3v; Diar 81; UstPraw K3; BielKron 59v; Phil C; SarnStat 117.*

odpor komu (33), czemu (5): Michałło nie máiąc mocy ná odpor Litwie/ drugi raz do Mołkwy ziachał *StryjKron 597; ták rozumieć możesz o téy [niemieckiej] ziemi/ że ná odpór mocy tureckieý żadnéy rzeczy mocnieýszéy y obronnieýszéy nád nię niemáłz. OrzJan 79. Cf »odpor dać«, »odpor nieprzyjacielowi«.*

odpor przeciw komu (2): *BielKron 207v; gdy żadnego odporu przeciw łobie nie miał/ [...] wżýłtki kráiny Márgrábstwá Brandenburłkiego zwoiował StryjKron 406.*

odpor czyj (1): *SkarJedn 173 cf »prędkie odpor«.*

Zwroty: »odpor da(wa)ć, (u)czynić; odpor dać się może; danie odporu« [w tym: komu (29), czemu (4), czym (6), przez kogo (2)] = pugnare PolAnt; propulsare, repellere Modrz; resistere JanStat; reprimere, repugnare, retundere Cn [szyk zmienny] (30:2,4;1): iż gwałtownemu nieprzyjacielowi podatkową obroną a służbą żołnierską odpor dać by się nie mógł, proszą posłowie, aby JKM wojnę pospolitą uchwalić tu na sejmie i odpowiedzieć raczył *Diar 81; UstPraw K3; BibRadz 1.Mach 6/52; MycPrz II Av; PaprPan Bv [2 r.], Cv, F3v, I3v, S (13);* Lecz naprzednieýsza ich powinność iest [...] nagłemu w tárgnieniu nieprzyziacielłkiemu odpor dáwać *ModrzBaz 30v, 101v, 103v, 116, 125v, 128; Leo Papielz* widząc iż pánowie Chrześciánłcy odporu ták ciężkiemu nieprzyjacielowi dać niemogli: [...] wielkiey fię rzeczy wielkim zá owce łwe łercem ważył. *SkarŻyw 317; Krol Iágiełło* kiedy miał nieprzyziacielłom odpor czynić/ tedy wefełe małżeńłtwá w Sanoku łpráwował *StryjKron 547, 100, 330, 340, 582, 742; GórnRozm M2; Obieciujemy y obowięzuiemy łie: iż gdy ná żądanie náłzé łzláchtá náłzá Koronna zá gránice Krółelłtwá dla dánia odporu [ad repellendam JanPrzyw 14] łrogołci nieprzyziacielłkieý poiedzie: tedy im dołýć vczynienie łłufłzné [...] vczyniémy. SarnStat 891, 117, 298, 851; CzahTr D3, D4v.*

~ W charakterystycznych połączeniach: odpor da(wa)ć itp., (u)czynić każdemu (2), możnieýszym [niż kto], najazdowi (wtárgnieniu) nieprzyziacielłkiemu (2), nieprzyziacielowi (10), poganom (3), postronnemu (postronnym panom) (2), łrogołci nieprzyziacielłskiej, tak wielkiemu, wilkom; czyłcie odpor da(wa)ć, łacnieý, mężnie (2), łnadnieý. ~

»odpor mieć [= napotkać« (4): Mnieýłzy vph połłali ku Łęczyłce. [...] kthory żadnego odporu nie máiaçz [qui nullo obice aparente], ziemie przerzeczone, mieczem j ogniem łpułłofzył. *MiechGlab 7; BielKron 206; StryjKron 406, 447.*

Wyrażenia: »odpor mężny« (1): Mołkwá [...] Ná Litwę vderzyłi/ lecz Conłstantin łmiełe/ Dał im wnet odpor mężny *StryjKron 742.*

»odpor nieprzyjacielowi« [szyk 2:1] (3): Ktorzi iezni y piełzi/ áby [...] ielliby wielkiego odporu nieprzyjacielowi trzebá [si ingens hostium impetus esset reprimendus]/ łzli ku potrzebie *ModrzBaz* 120; *SkarJedn* 173; *StrykKron* 421. Cf też »dać odpor«.

»nierowny odpor« (1): aż wżyfcy do iednego mężnie fię z Polaki bijąc/ y nierowny odpor vporną fmiáłością dawáiąc ná plácu polegli *StrykKron* 340.

»prędko odpor« (2): *PaprPan* Bv; łam [*Konstantyn Wielki*] fię do Bizancium [...] dla prętfzego wřchodnich pańftw nieprzyjaciółom odporu/ przeność począł. *SkarJedn* 173.

»wielki, mocny odpor« (2:1): Soliman Cefarz Turecki mieřáciá Wrzeřnia obległ wiedeń [...]/ ále mocny odpor mieli z Wiedniá *BielKron* 206; EVripilus on z Argos co z Greki przeřtawał/ Srodze Troiány biyąc wielki odpor dawał. *PaprPan* Bb2v; *ModrzBaz* 120.

Szereg: »odpor ani pomoc« (1): łzeroce powiádał prze ktore potrzeby Siem zložon iest ná ten čás/ yż iefzczę zadnego odporu áni pomocy dano przeciw Turkom *BielKron* 207v.

Wyrażenie przyimkowe: »bez (a. przez) (żadnego a. namniejszego) odporu« (18): Aiáx Telámońki pobrał miáłtá známienite Troiánom [...] / gdzie wiele łkárbow y dobytká nábráli/ bez żadnego odporu. *BielKron* 57v; Prufacy [...] łzli bez odporu do Litwy pobieráiąc y wouiąc ziemię Litewfką. *BielKron* 378v, 361v, 364, 369, 371; nábrawřzy okwitość rozmáitych łupow/ dobytku y więźniow łrzodkiem gránic Prufkich y Mazowieckich przez mil dziewięćdziefiąt y więcey bez namniejszygo odporu do Litwy fię wrocił. *StrykKron* 406, 235, 335, 350, 370 [2 r.], 406 (12).

W przén (2) : Małz tu siłá ták możnych iák Turecki Báłzá/ Może mu prętki odpor dáć práwicá wáłzá. *PaprPan* Bv; iefłiże ono [serce] [...] będfie łobie bráło ná przykład Hetmány/ ktorzi też w tem bywáli/ bez pochyby więtfzją yłnością będfie fię gárnęło bronić łwoich á dáwać odpor nieprzyjacielowi. *ModrzBaz* 116.

Przen (6) :

Zwoty: »[czemu] na odpor być« = *walczyć z czymś* (1): kiedyby tylko łłowem Bożym ná nas walczył/ łatwieyby nas zwyciężył/ bo z łálki Bożey/ mieczowi temu páńfkiemu/ ná odpor być niechcemy. *NiemObr* 19.

»odpor [komu, czemu] dać, dający« [szyk zmienny] (3:1): Obrońcá wieczny [...] day odpór gwałtowi; Porwi brón/ y tarcz: pomoż człowiekowi Vciřnionému. *KochPs* 48; *GrabowSet* T4; Pátrz Pánie IEzu z wyłokiego niebá/ ná mnie mizernego człowieká z nieprzyjacióły walczącego: rátuuy/ odpor im dáiącego *LatHar* 241; *WitosłLut* A6.

Wyrażenie: »mocny odpor [przeciw komu]« (1): przeciw temu nieprzyjacielowy [*diabłu*] mamy mocny odpor pana chriřtuřła y łmierć iego *SeklKat* Tv.

2. *Sprzeciw, niezgadanie się* (67) :

Zwrot: »odpor (u)czynić, dawać« [w tym: komu (4)] = *resistere* *Mącz* (3:2): Resisti sine internecone posse arbitrantur, Máyą zá to że bez burzenia y wykorzenia może odpór vczinić. *Mącz* 243d, 397b [2 r.]; *SkarJedn* 34; Ktorem [*heretykom*] iż kroleřtvo żadnego odporu łobie włáfnego/ práwnego y łwieckiego nie dáie: zá to karánia bożkiego nie vydźie. *SkarKazSej* 703a.

Wyrażenia przyimkowe: »bez odporu« = *bez sprzeciwu* (1): Ták Kálwiniřtowie o Lutheranách piłzá/ ktorem w tey mierze godźi fię wřzeláką wiárę bez odporu dáwać. *ReszPrz* 66.

»na odpor« [w tym: komu (10), czemu (36), w czym (5), przeciw czemu (2)] = na przekór, przeciw, wbrew, przeciwnie (54):

~ Zwroty: »być na odpor« = *sprzeciwiać się, zaprzeczać* [szyk zmienny] (42): *BibRadz* *4; było w ten czas Gwałkow [...] wiele między Kárdynały/ ktorzy chcieli áby z nich ieden był Papieżem/ drudzy temu byli ná odpor *BielKron* 186; Artykuły dał áby były dzyerżany/ á ktorzy by byli temu ná odpor/ Senátowi máią być obiáwieni *BielKron* 200, 28, 57v, 141, 175, 221v (22); [*Król Ludwig*] pokuśił fie o nie [*miasteczko*]/ chocia nie rowno/ bo było Turkow około 200. tyfięcy/ ácz byli temu ná odpor drudzy *BielSpr* 56; Abobym też z nimi począł mowić o tym/ mogli też ludzie błędzić? [...] A ták im to potym byliliby temu na odpor/ pokázác: że też y ludzie święci á Bogu mili/ w mnogich rzeczach błędzili *CzechRozm* 69v; muśi to tedy być/ choćby temu niewiem iáko żydowie ná odpor być chćieli/ iż iuz Mefyałz przyźedł *CzechRozm* 165, 171, 204v; iednego z nich/ co wiele piłał nie pokaże/ ktoryby łobie fáme^{mv} w wielu rzeczách ná odpor nie był. *CzechEp* 35, 93, 132, 173, 186, 191 (13); *NiemObr* 9.

»być na odpor« = *być sprzecznym z czymś* (6): *CzechRozm* 264v, **v; Ono też co wnet przydaie: dopuśćcie oboygú rość/ áz do żniwá: Zda fię być ná odpor onemu rofkazániu: Odeymicie złośniká z pošrozdu siebie. *CzechEp* 40, 149, 231, 264.

»na odpor czynić, czyniący« = *postępować wbrew komuś lub czemuś* (1:1): oni/ iż iáwnie ná odpor Bogu czynią/ będą fię muśieli z swoim wiecznym złym tego w dzień ołtáteczny wftýdzić *CzechEp* 80, 7 marg.

»mieć [kogo, co] na odpor« = *ktoś się komuś sprzeciwia, coś jest sprzeczne z czymś* [szyk zmienny] (4): Widzę ná oko/ iż to nigdy nie było: áby prawdá oná zbáwienna/ w łowie Bożym oznaymiona y zálecona/ nie miała mieć ná odpor przeciwnego łobie fáłzú/ wftaw/ y wymyśłow ludzkich. *CzechEp* *2, 40, 63, 189. ~

Przen (7) : Odpór prędkí [*pokusom*]. *LatHar* 579 marg.

Zwroty: »odpor [czemu] dawać, dający« [szyk zmienny] (3:1): ilekroć odpor im [złym poduszczeniom] dawamy/ dyabła zwyciężamy *LatHar* 251; dáwac prędkí á potężny odpor káždy myśli/ zakonowi Páńłkiemu y woley Bożey przeciwney. *LatHar* 579, +10, 33.

»na wszem [komu] odpor dać« = *nie ustępować komuś w niczym, nie być gorszym* (1): Wierz mi że ci Sárniccy ćwiczenia Polłkiego/ Celuią wiele mądrkow tám z Rzymu wálzego/ Chociaż tho powiádaią iż tám rozum łiali/ Aleby fie powieści bárzo łwych wftýdáli/ Bo im ci tho Sárniccy ná wżem odpor dádzą *PaprPan* T2v.

»na wszem [od kogo] mieć odpor« = *napotkać kogoś nie gorszego od siebie* (1): FABricius on Hetman Lokońłki był bułzny/ Ale ná wżem od tego miałby odpor łłufzny/ Ták y w łprawach Ricerłkich iák w inych potocznych *PaprPan* R.

3. Odpowiedź, replika; *confutatio, refutatio* Mącz, Cn; *depulsio, dissolutio, infirmatio, redargutio, replicatio, reprehensio* Cn (22) : sftałem fię iáko człowiek ktory nie łlyfzy/ y iáko ten ktory nie ma w wściech swoich odporu. *LatHar* 163.

odpor czemu (1): A potym niewełół siedział. Odpóru gadkam niewiedział. *BierEz* D3v.

a. Odpowiedź przecząca, przeciwstawiająca się (20) :

[*odpor przeciw czemu: (nagł)* Przeciw Vrzędowi wywod ołmnafty. (-) [...] (*nagł*) Odpor przeciw temu ołmnaftemu wywodowi. (-) *BudUrząd* 56.]

odpor na co (5): *SeklKat* O4 [3 r.]; W tychże to kłięgách odpor gotowy naydziecie máło nie ná wšyftkie Artykuły Confelłeyey Aufzpurłkney *ReszPrz* 69. *Cf Zwrot*.

odpor czyj (1): S. Piotr widząc ono kłamliwego ięzyká wrzelzczenie/ á iłz mieyfcá odporom iego niedáwáli: prosił P. Bogá/ áby łam rádził/ iákoby iego prawdá y łudzy iey połromoceni nie byli *SkarŻyw* 372.

Zwrot: »odpor da(wa)ć, (u)czynić; odporu danie, uczynienie« [w tym: *komu* (5), *czemu* (1), *na co* (1), *czym* (1)] = *refutare Mącz, Calag, Cn; confutare Mącz, Calep; refellere Calep* [szyk zmienny] (9:4;1:1): Lepiey iełt milczeć, niż głupiemu á złemu odpor czynić. *BielŻyw* 165; *confutatio et refutatio, Zgánienie. Odporu vczynienie. Mącz* 141c, 141c [2 r.]; *BudNT przedm* b2; *CzechRozm* 198v; Ták rozmáite chłuby miedzy łobá zwykli czynić/ ábo z herbów łtárodawnych/ ábo z iákich inłzych plotek nıkczemnych/ że [...] człowiekby to musiał być od zábaw wolny/ ktoryby to zbiiác álbo odpor dáwác [qui confutandis illis ac diluendis] chciał. *ModrzBaz* 61; *SkarJedn* 21, 284; *Calag* 568b; *SkarŻyw* 510; *Calep* 240b, 903a; Nie iłzy káždy Chrzełcijánin/ który od haeretykow ábo od Pogánow pozwány iełt áby dał łpráwę o wierze łwey/ miał być nátychmiałt obdárzon ołobną iákąś y niezwyčzáną náuką ná dyłputowánie/ y dánie odporu przeciwnikom *WujNT* 248; *PowodPr* 37.

4. *praw. Odpowiedź na powództwo; responsum Modrz; responsio JanStat* (7) :

odpor na co (1): *GroicPorz* ł4v *cf* »*replica* to jest odpor«.

Zwrot: »odpor czynić« (1): IMo ołobę łędźiego mułzá być dwie ołobie v łádu/ tego kto łkárzy y kto odpor czyni [*personae ... accusatoris et defensoris*] *ModrzBaz* 94.

Szeregi: »*replica* to jest odpor« (1): A przynależy Excepcya łtronie pozwányey/ iáko *replica* to iełt odpor ná Excepcyá łtronie powodney. *GroicPorz* ł4v.

»żałoba (a. ożałowanie) i (a) odpor« = *proposita et responsa Modrzy propositio et responsio JanStat* (5): *UstPraw* C; Wto teź trzeba łtátecźnie weyrzeć/ ielłize łię łędźiemu mimo ożałowánie y odpory/ godźi zkąd inąd prawdy dochodzić. *ModrzBaz* 89v; *SarnStat* 535, 807, 812.

5. *praw. Zarzut prawny, sprzeciw, wykazanie uchybień formalnych* (10) : EXCEPTIO, to łye Polłkim ięzykiem rozumie/ odpor álbo przyczyná iáka łłufzna / prze ktorey zádánie álbo wthoczenie przeciw Perłonie/ moźe łye kto wybić od łpráwy Sądowej. *GroicPorz* ł4v; poki łye kto odpowiedzi zbrania/ przes iáki odpor/ ielłzczeć nie odpowiáda. *GroicPorz* t3, t2v, v4.

odpor przeciw komu (1): A to w ten czás bywa/ kiedy [*pozwany*] przeciw powodowi odpor ma/ iź iełt powołány álbo kłety/ álbo łierotá bes Opiekuná/ álbo iź ná dzień łwięty od niego iełt pozwány/ álbo iź oná łpráwá byłá przed thym v Sądu *GroicPorz* v4.

W połączeniach szeregowych (2): *GroicPorz* r4v, ł4v *margin*; o waźnpłci zapisłów, że przeciwko nim nie zołtáie żaden odpór, żadna controwerłia, áni contradictia, iedno im dosyć czynić wypełnić potrzebá *SarnStat* 1260.

Zwrot: »odpor czynić« (1): acz kolwie przeth przysiágá appellowała przy skasny panskiey hy oth pory czynyla ktorey then był postháp: panowie ya yako dziediczka prava hymyeny phalanth nyeprzymvya skasny V.M. hy othłzyvam schia do krolia *ZapWar* 1528 nr 2457.

Szereg: »wybicie albo odpor« (1): Wybicie s ftrony Pozwu. [...] Wybićie s ftrony Swiádkow [...]. Skutek tych wybićia albo odporow. *GroicPorz* t2v.

6. praw. Pozwany (2) : ODporowi wniektorych fprawách odwłoki ná rozmyślenie niebywáią dáne *GroicPorz* f3v.

Szereg: »tak powod jako i odpor« (1): Przeto [*prokuratorzy*] fą wítáwieni [...]: Aby przez nie thák Powod iáko y odpor/ fzkod fwych przeftrzegáli. *GroicPorz* e2.

7. Wyrażenie przyimkowe: »na odpor [czemu]« = *wbrew, przeczemu* (4) : Początek ieft mądrości/ bać fie Páná Bogá/ Náuká fwiętych rzeczy/ ieft rozumu drogá [...]. Ale temu ná odpor/ niewiáftá fzalona/ Nie godnego nie máiąc/ zda fie być vczona *BielKom* B6; Otoż tedy X.K. [...] ták ná odpor rzeczy fwoiey pierwłzey/ przeciwną iey ftánowi *CzechEp* 210, 95, 327.

8. Zestawienie w funkcji n-loc: »Wod Odpor« = *tłumaczenie łacińskiego przekładu hebrajskiej nazwy Meribat Qadesz* (1) : podle miedze Zábulon/ od ftrony ze wřchodu flońcá/ áż do ftrony Morzłkiey/ pokolenia Gad (część) iedná. A podle gránice Gad áż ná południe: y będzie koniec od Thámár áż do wod odporu [*usque ad aquas contradictionis*]/ to ieft/ Kádes/ dziedzictwo przeciwko Morzu wielkiemu. *Leop Ez* 48/28.

Synonimy: **2.** odmowa; **3., 4.** odpowiedź, replika; **5.** kontrydykcyja, kontrowersyja, obrona, odmowa, przeciwianie, przeciwieństwo, sprzeciwieństwo, wybicie, wyjęcie.

Cf **ODEPRZA, ODPORA**